

Doopsgezind nu

Op deze plaats verschijnt deze maanden een serie artikelen over doopsgezind zijn in deze tijd. Wat onderscheidt ons van andere kerken en geloofsgemeenschappen? Een keur aan schrijvers van binnen en buiten de broederschap buigt zich over deze vraag, op verzoek van de Communicatieraad van de ADS. In de loop van 2006 zullen de artikelen gebundeld worden en wordt er een symposium georganiseerd. In deze zede aflevering komt Wibren van de Burg aan het woord. Wibren van de Burg is ethicus en rechtsfilosoof aan de Universiteit van Tilburg en voorzitter van het landelijk bestuur van de Remonstrantse Broederschap. Hij publiceerde in 2005 bij Ten Have het boek 'Over religie, moraal en politiek. Een vrijzinnig alternatief'.

Mijn doperse verwanten

Wibren van der Burg

De doperse traditie is voor mij een wezenlijk en waardevol deel van mijn eigen achtergrond. Ook daarom zet ik mij in voor samenwerking met de doopsgezinden binnen de vrijzinnige oecumene. Ik kan me die niet voorstellen zonder een deelname van de dopers, die daarin een onmisbare eigen inbreng hebben. Maar een herkenbare identiteit is iets anders dan een onderscheidende identiteit. Dat wat de doopsgezinde identiteit bepaalt, is grotendeels ook bij andere christenen en andere vrijzinningen te vinden. Voor de toekomst van de doopsgezinden lijkt het me van groot belang dat men zich zelfbewust durft op te stellen, zodat deze rijke traditie ook buiten de eigen kring bekend wordt. Maar om het dopers eigene naar voren te brengen is het mijns inziens minder zinvol steeds de verschillen te benadrukken met andere christenen en vrijzinningen.

De eigen identiteit: een negatieve benadering

Waar ik regelmatig tegenaan loop, is de nadruk bij sommige doopsgezinden op de eigen identiteit. Op zichzelf is dat prima – je moet weten waar je voor staat. Maar het stoort me wel als mensen hun identiteit vooral zoeken door zich sterk, en vaak wat kunstmatig, af te zetten tegen anderen. Die neiging om je af te zetten tegen anderen is overigens in zekere zin inherent aan identiteitsdiscussies. Veel vrijzinnigen formuleren bijvoorbeeld hun identiteit in negatieve termen: we zijn niet orthodox, niet dogmatisch, niet hiërarchisch en ga zo maar door. Ook daar stoor ik me aan, omdat het niet dient te gaan om wat je niet bent maar om wat je wél bent.

Herkenbaar, maar niet uniek

Het dopers eigene is zeker kenmerkend, maar het is niet onderscheidend. Vergelijkbare kenmerken komt men ook

elders tegen, in de vrijzinnigheid en daarbuiten. Dit inzicht lijkt me een belangrijke overweging bij de plaatsbepaling van de doopsgezinden binnen de oecumene. Daarbij denk ik zowel aan de 'kleine', vrijzinnige oecumene als aan de bredere oecumene. Het lijkt me dat de doopsgezinden in beide gevallen hun identiteit niet moeten zoeken door zich geforceerd te onderscheiden van anderen, maar door vol overtuiging hun eigen belangrijke en waardevolle traditie in te brengen. Vaak zullen ze dan zien dat ze op veel punten die traditie ook terugvinden bij anderen. In andere gevallen zullen ze wezenlijke verschillen tegenkomen, maar vaak zullen die verschillen dan ook binnen de doopsgezinde gemeenschap aanwezig zijn. Verschil in opvattingen over hoe zwaar bijbeteksten wegen, bijvoorbeeld over homoseksualiteit, bestaan ook binnen de doperse traditie. Zelfs in het vrijzinnige Nederland reikt het doperse spectrum al van zeer orthodoxe of evangelicale opvattingen tot ietsteden en religieus humanisten. De valkuil die de doopsgezinden mijns inziens zouden moeten vermijden, is om die interne verschillen te miskennen en alleen op de buitenwereld te projecteren.

Een onmisbaar lid van de vrijzinnige familie

Nog een heikel punt, waar ik als pleitbezorger van vrijzinnigheid moeilijk om heen kan. Doopsgezinden verschillen onderling over de vraag of ze nu wel of niet vrijzinnig zijn. Daarom kiest men liever voor het woord ondogmatisch. Maar daarmee heb ik weer grote moeite. Ik ben misschien ondogmatisch in de zin dat ik op niet-dogmatische wijze geloof – ik houd niet star vast aan mijn geloofsopvattingen, maar sta open voor kritiek en voor ontwikkeling. Maar ook vrijzinnigen kunnen er niet om heen te proberen om zo nu en dan hun geloofsvoorstellingen zo helder mogelijk te verwoorden en theolo-

gisch te doordenken. Anders wordt ons geloof te gemakkelijk vrijblijvend en nietszeggend. Ook al gaan daden woorden te boven, woorden zijn bepaald niet overbodig. Het woord ondogmatisch suggereert voor mij te veel dat de geloofsinhoud, de dogmatiek, er helemaal niet toe doet.

Ik denk dat het verzet tegen de term vrijzinnigheid vooral voortkomt uit een eenzijdig beeld van wat het zou inhouden. Vrijzinnigheid kan soms afglijden in vrijblijvendheid en nietszeggendheid, in een steeds meer afscheid nemen van geloofsinhouden. Vrijzinnigheid bestaat dan uit steeds minder geloven, uit veel water bij de wijn doen. Maar dat is voor mij zeker niet kenmerkend voor vrijzinnigen. Vrijzinnig geloven is niet minder geloven, maar anders geloven. Voorzover binnen de doperse identiteitsdiscussie kritiek is geweest op deze vrijblijvende invulling van vrijzinnigheid, ben ik het daar van harte me eens. Alleen is dat mijns inziens geen reden om de vrijzinnigheid overboord te zetten, maar om daar opnieuw een heldere invulling aan te geven.

Zeven kenmerken van vrijzinnig christendom

Laat ik daarvoor een voorzet geven door zeven kenmerken van vrijzinnig christendom te noemen:

1. Nadruk op individuele vrijheid en verantwoordelijkheid;
2. Nadruk op persoonlijk doorleefd geloof;
3. Openheid voor kritiek en voorlopigheid van (geloofs)uitspraken;
4. Praktische spiritualiteit;
5. Openheid voor cultuur, wetenschap en samenleving;
6. Gelijkheid van alle gelovigen (man en vrouw, voorganger en gemeentelid, hetero en homo);
7. En last but not least: staand in de christelijke traditie, maar open voor andere tradities.

Naar mijn overtuiging geldt elk van die zeven kenmerken ook voor de doperse traditie. Natuurlijk zijn er in de invulling hiervan soms verschillen. Over hoe sterk men in de christelijke traditie wil staan, verschillen vrijzinnigen onderling. Doopsgezinden en remonstranten leggen daar een ander accent dan bijvoorbeeld de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB. Maar die accentverschillen bestaan doorgaans tot op zekere hoogte ook binnen elk van die geloofsgemeenschappen.

Natuurlijk is met deze zeven kenmerken niet het dopers eigene helemaal onder woorden gebracht. Dat is ook niet mijn bedoeling. Ik probeer alleen datgene te formuleren wat alle vrijzinnigen gemeenschappelijk hebben. Iedere traditie en geloofsgemeenschap zal hier nog nadere invullingen en aanvullingen geven. Het doperse geluid (of beter gezegd: de doperse geluiden) is hierin een herkenbaar eigen vorm van die brede stroom van het vrijzinnig christendom.

Manier van zijn

Van harte hoop ik dat de doopsgezinden in de komende jaren opnieuw tot bloei zullen komen. Ik zou bijna zeggen: ze hebben een woord voor de wereld, maar dat is in het licht van de doopsgezinde spreuk 'vrij in 't christelijk geloven, daden gaan woorden te boven' misschien niet zo'n gelukkige formulering. Het is eerder hun manier van zijn waarin ze zich onderscheiden. De hedendaagse doopsgezinden staan in een waardevolle traditie. Door hun vrijzinnige eigenschappen passen ze bij uitstek bij de gelovigen van deze tijd. Door de doperse inkleuring van dat vrijzinnig christendom hebben ze daarbij een herkenbare eigen stem. Moge die stem zelfbewust en met kracht klinken, tot heil van de samenleving.